

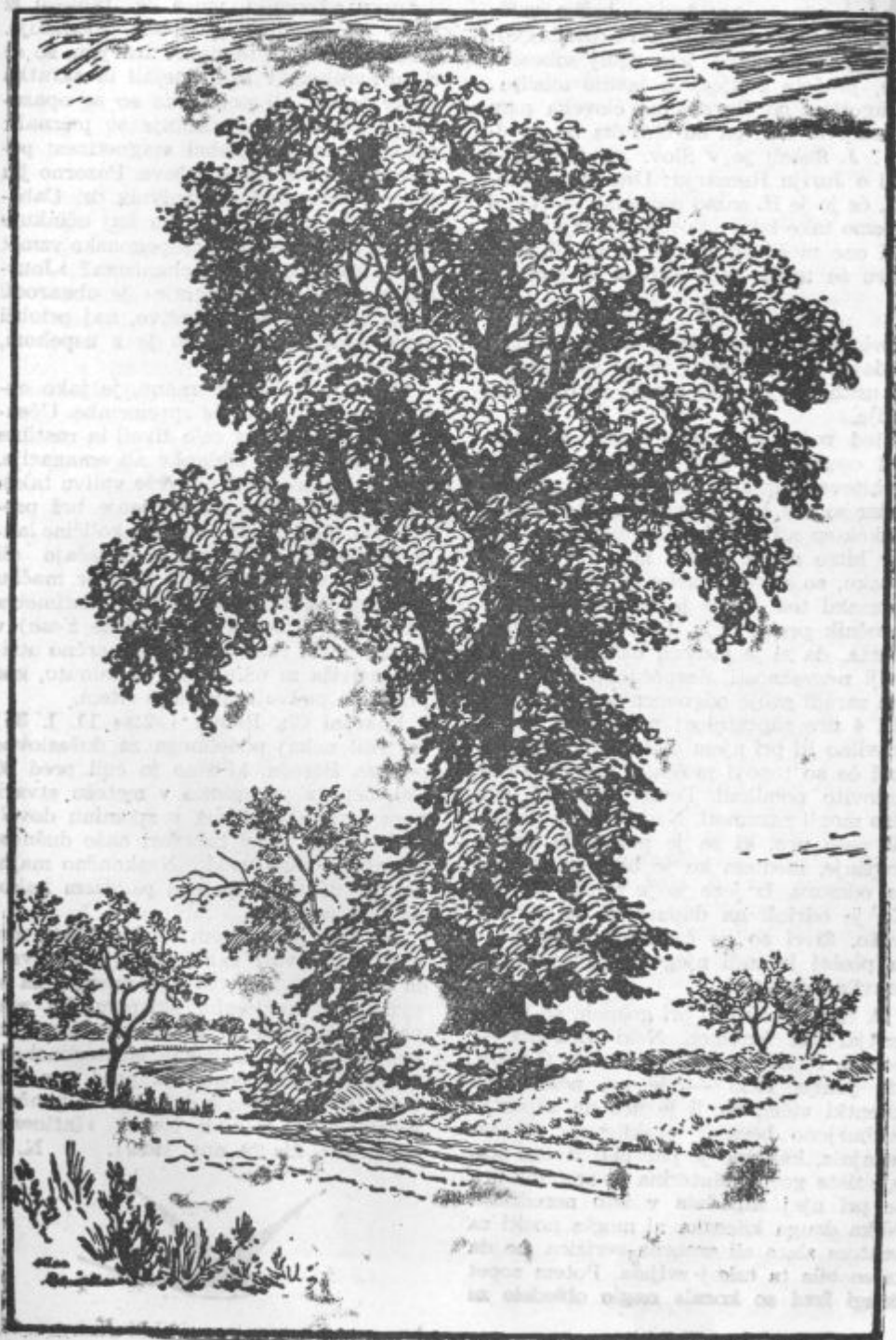
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA BEVIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 21.

V LJUBLJANI, 22. MAJA 1937.

KNJIGA 21

NAŠE ŽIVČEVJE VPLIVA NA URE?

Vpliv Mussolinija na ljudi je tolikšen, je pisal tednik L'Europe Nouvelle 21. dec. 1935, »da se pretvorijo, bržko vstopijo v njegovo avro (ovzdušje). Pred seboj ima zgolj sobesednike, prežete z njegovo lastno mislijo.

Sugestija od človeka na človeka nam je umljiva. Kaj pa od človeka na predmet? J. Šašelj je v Slov. 22. dec. 1935 trdil o Juriju Humarju: Ura se je ustavila, če jo je H. samo pogledal. — Naj li štejjemo take izjave za praznoverje ali pa med one možnosti, ki jih je po Shakespearu še toliko med nebom in zemljo?

★

Švicarski učenjak Paul Berner je lani predaval o problemu: razne spremembe pri urah, če jih nosijo taki ali drugačni ljudje.

Med vojno so mnogi vojaki in častniki opazili, da jim časovnik nevedno prehiteva, tuptam za več ur na dan, kadar so bile čete v živčni napetosti pred naskokom ali med bombardiranjem. Kakor hitro se je naselil mir v dotičnem odseku, so se tiktakarice povrnile v svoj normalni tek. Tako je artiljerijski nadporočnik pravil drju. Potronu iz Thiaucourta, da si je meseca oktobra 1917 v svoji nervoznosti, nespečnosti in v skrbeh zaradi svoje odgovornosti moral kupiti 4 ure zapestnice: nobena ni mogla pravilno iti pri njem dlje ko dva dni, pa tudi če so topovi molčali; kazalci so se čudovito pomikali. Drugi častniki tega niso mogli razumeti. Nadporočnik je kupil peto uro, ki se je pokvarila kakor prejšnje, medtem ko je bil njen lastnik na odmoru. Iz jeze jo je tresčil ob zid. Ko je odrinil na dopust, si je nabavil šesto. Živci so se častniku pomirili... in poslej je tudi njegov »dobnjak« jel pravilno delovati.

A tudi v zaledju, pri gospeh, se je pojavljaj tak fenomen. Neki zdravnik — poroča P. Bourquin, Tribune de Genève, 29. junija 1935 — je pri neki svoji klientki videl, da ji je ura na zapestju razburjeno begala; prehitevala ali zastajala, kakršno je pač bilo živčno stanje tiste gospe. Materina in sestrina ura je pri njej zapadala v isto nerednost. Neka druga klientka ni mogla nositi za vratom zlate ali srebrne verižice, ne da bi se bila ta takoj zvižala. Potem zopet dengi ženi so koralne nagle obhalele za

vratom; ako jih je odložila, so počasi dobile svojo barvo, ali ne več v prvotnem sijaju.

Drugi zdravniki, vmes dr. Jubleau iz Nice, so ugotovili podobne anomalije. Kadar so pravili te stvari urarjem, so se ti zdravnikom v brk smejali in skratka pojav tajili. Ali polagoma so se opazovanja kopicila in nazadnje so priznali: razdraženost ali osebni magnetizem povzroča te nenavadne pojave. Pozorno jih je proučeval odlični zdravnik dr. Cabanès. Razlage pa še ni. Na kaj učinkuje živčna razdraženost? na pogonsko vzmet ali na kak drugi del mehanizma? »Journal suisse de l'horlogerie« je obnarodil oglas in poziv na občinstvo, naj priobči svoja opazovanja. Kako je z uspehom, ne vemo še.

Živčevje, kakor je znano, je jako občutljivo za najmanjše spremembe. Učenjaki so dognali, da celo živali in rastline oddajajo valove, izhlapke ali emanacije. Ako se katero bitje podvrže vplivu takih emanacij, se njegovo življenje brž predrugači. Neskončno majhne količine lahko pri posamezniku znatno povečajo ali pohabijo sprejemljivost. Če n. pr. mačku vbrizgaš četrtinko kubičnega centimetra adrenalina (izloček nadledvične žleze) v stotisočinski raztopini, se mu srčno utripanje zviša za 68 udarov na minuto, kar približno podvoji normalni ritem.

Pokojni Ch. Richet (>Zis« 11. I. 36) je trdil nekaj podobnega za dušeslovne pojave. Beseda, ki smo jo čuli pred 30 leti, čeprav je izginila v metežu stvari, nam ostane vdolbena v spominu dovolj globoko, da včasih pretvori našo dušnost ali odloči našo usodo. Neskončno majhna reč učinkuje na naš psihizem kakor na naš kemizem.

Na tem zapletenem torišču bosta morala proučevati rahlo kolesje zdravnik in urar, seveda z vso opreznostjo, da se ogneta prenagljenim sklepom. Za zdaj pa ostane fenomen še čisto nepojasnen. Problemov ne manjka. Maeterlinckova »Peščena ura« postavlja pred nas celo tega: kje se začena duh, kje se končuje tvarina? (Glej tudi članek »Influenca pri urah«, Zis 29. nov. 1929). N. K.

EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

DR. ANTON DEBELJAK

N A D A L J E V A N J E

Neugnani avtomedon je vnovič pričel goštati kilometre in skoraj smo spet ob Vrbskem jezeru. Tu stoji moderni hotel »Excelsior«, kjer ti celodnevna oskrba olajša mošnja za 300 do 700 din. Tam ti kažejo obsežno posestvo, last italijanskega princa Borgheseja. Dalje vidiš napis R. Kness, naš knez, ki ga piše L. L. Martin po svoje: palais des Knèzes (potovanje po Jugoslaviji, Le Petit Parisien (31. XII. 1936).

Pred nami je že prispel drugi avtobus z izletniki iz Kamnika. Tako sta križarili dve slovenski družbi po cerkvi, da nisem vedel, kaj je domačega in kaj enodnevnega tu.

Tovariši so se šli kopat. Eden je želel shujšati za par kil. To se menda lahko doseže — saj dorasla breza ob vročem dnevu utegne izpuhtiti 500 litrov vode, zakaj jih ne bi človek vsaj

par? Sonce paši s sinjih višav, kakor se spodobi:

Sunce v poldan simi (vsem) sveti,
dol ga nigdo nem're zeti,
ni bogatuš v svoj žep deti...

tako nas je potolažil Križča Jani v Kerempuhovih baladah.

Lepo je, da bi človek kliknil z Lamarinom: O temps, suspends ton vol! O čas, ustavi svoj polet! — Vendar nam se želja ne uresniči, nismo tako mogočni ko moderni Jozue, L. Blum, ki je v francoski zbornici 31. dec. 1936 zavlekel do 2. jan. 1937!

Martinčkali smo se v soncu, brez katerega bi bil svet pust, »takšen kakršen je«, če smem ponoviti Rostandovo misel iz Chanteclerove himne. Koliko dobrote je izlil na nas nebeški disk? To bi vedel povedati bolgarski učenjak Milankovič, ki je točno in določno prešteto, kako je sonce delilo svetlobo po zemlji zadnjih 600.000 let (J. des Débats, 13. VIII. 1936).

Poslušam pomenek letoviščarja, ki po nemško poje slavo jezeru: »Prišel sem z Osojskega, 35° C ima, ljudje so vsi krvavi, opikani, venomer se otepajo brencljev... Der Wörther See über alles, Vrbsko jezero čez vse!«

Za kopanje so moji sopotniki plačali »pisan ništre«: zato pa smo dali izkupička natakarka, ki se je klanjal do črne zemlje. Čakajoč na bregu parnika, smo doživeli čast, da nas je prišel vabit natakarkar iz sosednega hotela, naj bi prisedli. Njegova družica je popraševala po dinarjih v nemščini, slovenščini, srbohrvaščini. Tamhle nekaja spoletnost mlúvi česky. Na drugi strani opazujem tri dečke, ki se zabavajo: »Daß das D a s, das ein Pronomen ist, nicht das D a s s, das eine Konjunktion ist, das müsst ihr alle wissen.«

Ob 17.45 se »vladjamo« na parnik in režemo vodno gladino hitreje ko Noetova barka. Desno nas pozdravlja Sv. Ana in Hodiše. Prekrasna okolica!

Zapad vleče ognjeno sončno kroglo k sebi, nas pa hlaçon v nasprotno smer. Tu je že Ribnica, kjer sem l. 1919, hoteč po svoje prispevati za boljše izid pri

R. Kraft: GORSKA VASICA
(lesorez)

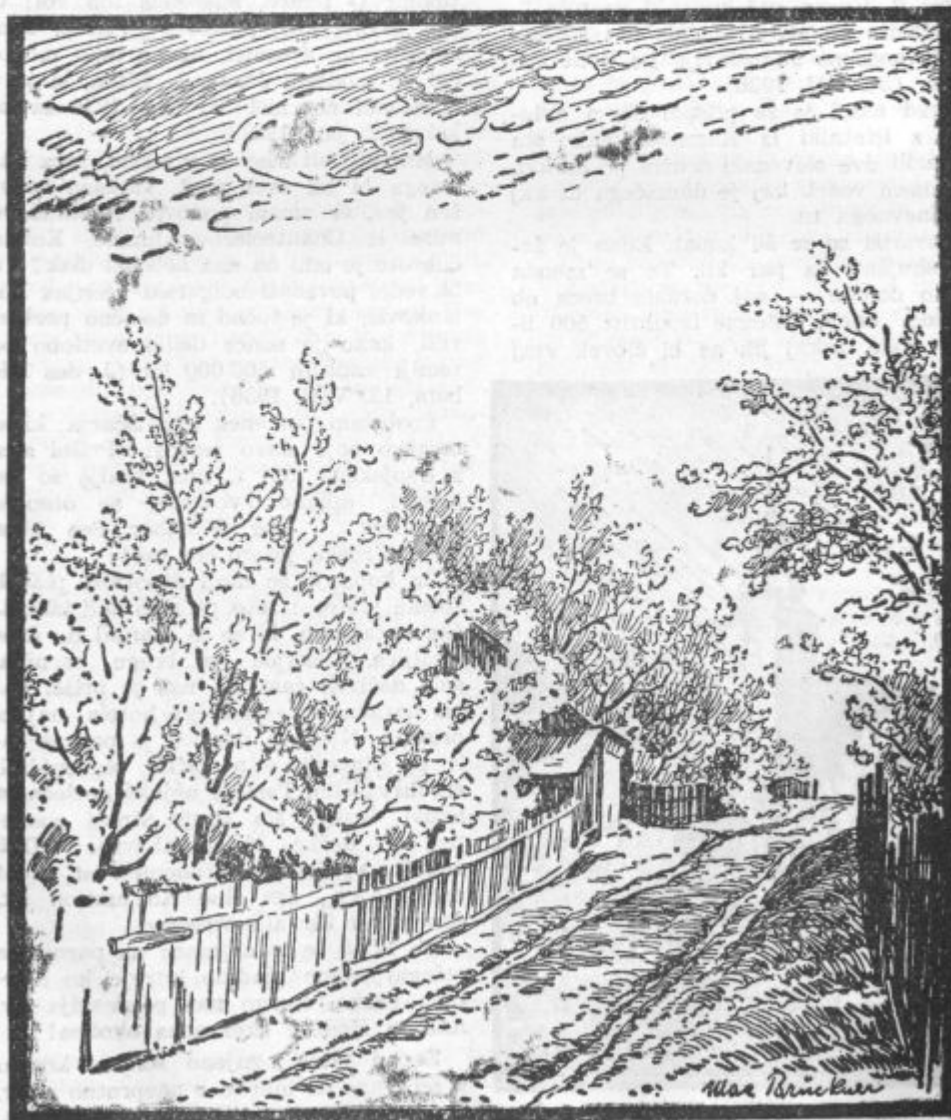
ljudskem glasovanju, podaril desetkronski bankovec zmanjkovec staremu bogoradniku, kakor pravijo Hrvatje prosjaku, ne morda zato, ker tak bosjak radi (dela) Bogu kaj v čast, ampak ker te nadleguje zaradi Boga; slično so take božjepotnike ali bogunapotnike krstili bratomozni in bikoborni Španci: pordisero.

Na desni stoji kopališka vas Majernik, na levi Kriva Vrba (Krumpendorf), kjer imajo 16 hotelov oz. penzionov, vmes pristno domači »Kropfisch« ter »Gasthof Jerolitsch in Gurlitsch«. Da-

lje Ščira (Sekirn), nazvana po starem izrazu za topol.

Avtobus nas je potegnil v mesto. Peš pa smo jo zavili na Križno goro, kjer stoji lep razglednik. Na ozidju kažejo puščice smer na važnejše gore in kraje, njih višino oz. oddaljenost, n. pr. Goli-tza 1936 m (mnemotehnično: lanska letnica!), Laibach 616 Mm. Gredoč nazaj sem na vznožju videl, kako kosci travo kosijo, ob kosi pa jim kosi črve kosijo oz. večerjajo.

Mi pa smo večerjali v restavraciji »Jamah«, medtem ko so nam okoli žar-

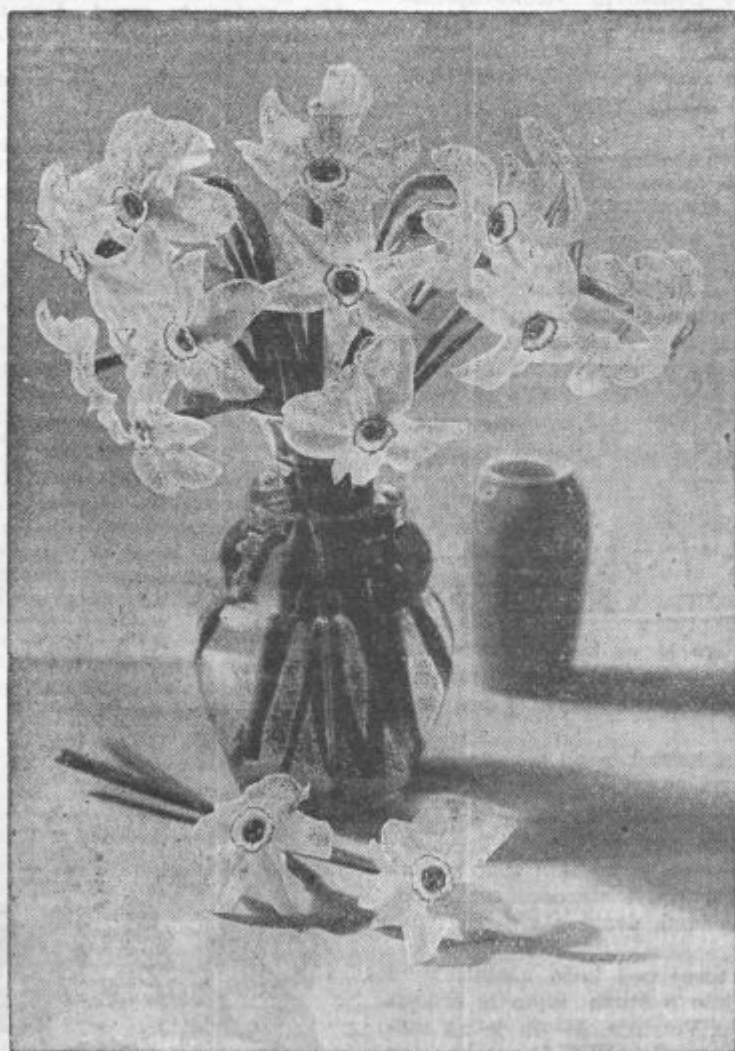
nic plesale mušice, govoreč v ciceronščini: In girum imus nocte et consumi-mur igni (v krogu se sučemo in ogenj nas gonóbi). Krog se lahko zasleduje v dveh smereh, zato se tudi njih spev lahko narobe brní... Porcije so bile velike, ker je bil prej lekdo opozoril gostilničarja, da so Jugoslovani mnogojedci. Blizu mene je žulil vrček piva star dobrčina, ki je bil menda tam na hrani. »Danes bi rad nekaj, česar še nikoli nisem imel«. Natakár: »Ravno prav, nocoj imamo možgane na jelovniku«.

Zvečer se je razvila živahna zabava pri Dalmatincu Šiloviću. Udeležili se je

prireditve tudi g. gen. konzul dr. Koser, prej resen nego kosér, in vse konzularno osebje. Kislorepnika ni bilo med nami. Zato je skrbel razbibriga: vinček ko celinček, kozarček za dinarček... Oh, ne, te cene so v Ljubljani. Šilović nudi »šilice« za dinarček, četrtnina viškega stane 60 grošev, grg (t. j. grk) pa 70 gr. No, Celovčani že vedo:

Bist du nicht bei Geld,
bleibt der Tisch unbestellt...»

ali kakor govori Pražan: Bez peněz do gospody nelez! — Na srečo je videti vino pristno, ne morda delano s »treščkami«, kakor pravijo po izjavi polkoj

NARCISE

Foto K. Müller, Eiben

nega I. Kovačiča na Tolminskem višnjevi bražiljki (franc. campêche), s katero so v Stetinu pred sto leti na debelo ponarejali trtni sok, ako smemo verjeti Xavieru Marmieru in dnevniku Journal de Genève (18. IV. 1936).

Ker smo že pri vinu, naj omenim, da so nemški »lireradi« nekoč imeli društvo »Literretour Verein«, kjer so pravila določala imenoslovje: 1 požir = misel, 1 kozarec = beseda, 1 četrt = stavek; pol litra = poglavje, 1 liter = snopič, 1 štefan = knjiga; »popivanje« = biblioteka. Ti ljudje so pač imeli spoštovanje do žlahtne kaplje kakor Blaž Mozol, ki v Delakovih »Rokovnjačih« modruje: »Kako si moreš misliti raj brez vina?« AN pa kakor satanist Baudelaire, ki mu je posvetil vsaj 5 pesmi in ki govori v latinskih verzih »Franciscae meae laudes«:

Patera gemmis corusca,
Panis salsus, mollis esca,
Divinum vinum, Francisca!

Dekle mu je kot dober kruh, kot božansko vino.

Podobno poveličuje naš rojak Friderek Eber, vrtnar in španski pesnik v Salti (Argentina), božanstveni nektar v pesnitvi, ki se pričinja:

El vino es santo como el pan. El vino
Es purpureo espíritu, y marea,
Cada vaso de vino es una idea
Como cada calvario es un destino...

Poleg te svoje pesnitve mi je letos v februarju poslal preko velike luže še svoj prevod iz perzijskega pesnika Omara Hajjama, ki v 45 kiticah daje duška svoji notranjosti, v prvi vrsti pa slavi Bakhovo pijačo.

Cele knjige bi se lahko napisale o tem predmetu, pa naj ga zaključim s Krleževim »Kerempuhom«, ki je lani modroval:

Ak te žiga v kostmi, popij pehar vina,
kaj vino je još navek najboljša medecina...

Ko je naš »preceđnik« — je li to fonetska pisava za: predsednik? — zaključil sejo, smo jo mahnili spat k »Janaku«, kakor pravi starofrancoska popevčica, eni sami, drugi s svojimi ženami...

Šli smo torej pod kožo gledat. Meni se je sanjalo o štirih kipih iz črnega marmorja iz Vetrinja, ki jih je na starem trgu postavil l. 1737 Fr. Robba ter jih opisal V. Steska v Zborniku za um. zg. III 1935 (izdan šele letos).

D A I J E

BOROVSKEMU BREZIMNEMU PILEJU

Na urednikovo pobudo primem pero v desno rokó, ga pomóčim v to črno vodo in pozdravim čez hrč in goró tistega od treh pilejev, ki dela reklamo zame v Sl. 12. V. Da je pisarski ali tiskarski skrat hujš od celovškega lintverna, ve koroški rojak Kramolc, ki ga je Zis 8. V. prekrstil v Kramskomolca. Zato ne pošiljam popravkov. Poslal ga nisem, ko sem bral, da se je ob podporu Dobrača zagradila Drava (prav: Zlaja), niti ob drugih pogreškah.

Pri mojem načinu kramljanja, kjer se nizejo opazka na čisto rahle prehode, je sličnost v imenu vasj in mesta kaj lahko zadosten povod, da sem vpletel Šašlovo anekdoto, vezano za mesto. Tiskarski skratec naj pohrusta par besedi, pol stavka pa je nesporazum med nami.

Sicer je moj namen pri takem pisanju — ne predavati zemljepis ali druge znanosti — pač pa na lahko zabavati čitatelje, bodeč jim zanimanje za to ali ono deželo. Svoj namen sem dosegel, to vem od premnogh prijó. Ali pa je imel tak nesebičen namen pisec članka »Tirolka mu je pušeljce dala«, točno popisujoč izvor Drave in tamkajšnje Nemce, zdaj pod Italijo, ne da bi bil kedaj na Tirolskem? K; po mnogih listih prikazuje v malo izpremenjenih tnačjcah Pohorje in Savinjo? Iste stvari nekako vsakih 14 dni pod značko x. y. daje v Tagespost, a ne pove, da ti kraji pripadajo Sloveniji, oz. Jugoslaviji. Da dosledno rabi samo nemške nazive za naše grčice, gorice, grebene? Mar gredo vsa ta »peccata omisionje« na račun borih šilingov, ki jih kompilator prejema iz Gradca za svoje sestavke?

To sem hotel povedati junaškemu Zaplotniku pileju, ki mi je — pač nezadostno poučen o srednjeovenskih ljudeh in stvareh — prjeplil izraziti prilastek »neki«. Če hoče biti natančnejši, si lahko prepelja pod mojim imenom podatke v Nar. encikli, SHS, v Slov. biogr. leksikonu, v zagrebški »Minervic«, v kakem francoskem ali portugalskem članku, in drugod.

A. D.

Kocher - Achenbach

HUDA NASPROTNIKA (izrezanka).

V E Č E R N E U R E

IGNAC KOPRIVEC

N A D A L J E Š A N J E

In vendar je bila ona, ni bil samo privid. Ali bi si morda lahko predočil njen obraz, v tisti čudno dregetajoč trepet njenih ustnic, tisti umni, svetel izraz na njenem čelu? Ne, tega si ne bi mogel predstavljati. Bila je ona, vsekako je bila ona. Toda čemu je šla,

je mar nisem prosil? Morda vsa ta leta še ni spoznala, kako mi je? In čemu je prišla, le čemu je prišla?

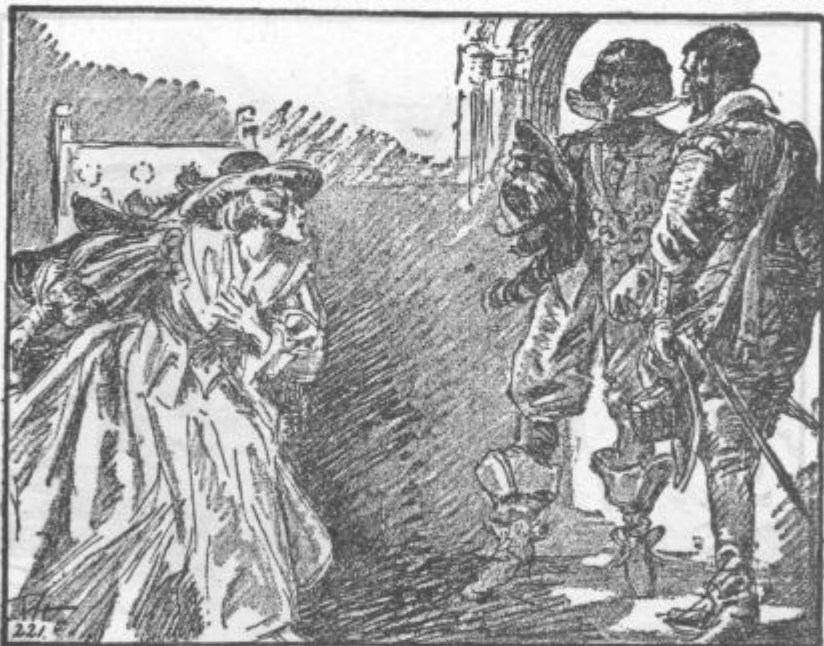
Čemu, mar res še danes ne veš?

Molči, ne natolcuji, ti ničesar ne veš! Tako se je zgodilo, ker se je moralo zgoditi.

Zanjo stopim, za roko jo primem in jo

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS ST. © ILUSTRIRAL WÖRRETRANDERS © POMATIS NI DOVOLJER

GRAŠČAK

Mylady je bilo silno neprijetno v tem položaju ter je baš hotela nekaj reči, ko je zaslišala korake na stopnicah. Vrata so se odprla, častnik se je spoštljivo umaknil v stran.

Mož, ki je vstopil, je držal v roki klobuk, toda ob strani je imel meč. Ozrl se je po sobi ter si pogladil brado. Mylady je strmelala v čudno postavo, ki je počasi korakala po sobi. Ko je stopil tujec v območje svetilke, se je Mylady zdrznila.

»Lord Winter!« je zavpila.

»Da, Mylady, jaz sem!« je odgovoril lord ter se ji ironično poklonil.

»In ta grad?«

»Moja last.«

»In ta soba?«

»Ta je vaša!«

»Torej sem vaša ujetnica?«

»Da, tako nekako!«

pripeljem nazaj. Boji se me. Prišla je, da, prišla je, jaz slepec pa nisem vedel, da je prišla živa, vsa takšna kakršna je, in sem dopustil, da je šla, ne da bi jo potolažil, jo sklenil v objem in jo poljubil, poljubil enkrat samkrat. Se mi je mar mogla vreči v naročje, ona ponosna in spoštovanja? Ah jaz, slepec! Zanj pojdem, dohitim jo, povem ji, da je v meni še vse, kakor je bilo nekoč. Usmili se me, že zaradi moje osamelosti se me usmili, saj je dobra in me morda celo ljubi; leta prineso marsikaj. Da, gotovo me ljubi, saj je prišla k meni.

In sem šel, da bi jo našel. Ceste so bile blatne, lepljiva brozga se mi je oprijemala čevljev, v jamah, nad lužami, pa se je belil led. Toda kaj bi gledal pojave v naravi, njo bom iskal, da jo zagledam, da jo ujamem z očmi, da jo zaustavim. Ne sme naprej, mora me počakati, da mi bo drugovala vsaj eno samo uro.

Hitel sem, a je nisem dohitel. Kdo ve kam je zavila in kod je šla, morda sploh ni šla v mesto, morda jo je mesta strah.

Hitel sem po cesti. Avtomobili so drveli po njej, v njih pa so sedele pisano

SVAK IN SVAKINJA

»Toda vi zlorablajte svojo moč!«

»Kaj naj pomenijo te velike besede?

Rajši se mirno pogovoriva, saj sva vendar svak in svakinja!«

Obrnjen k častniku, ki je čakal na povelja, je rekel: »Dobro, Felton. Hvala. Pustite naju sama!«

Stopil je k vratom, jih zapahnil, si prinesel stol in sedel zraven svakinje, ki jo je vprašal, čemu je prišla na Angleško.

»Prišla sem, da vas obiščem,« je mirno odgovorila.

»Vaš prihod nima drugega namena?«

»Ne.«

»Vendar mi ne boste tvezili, da ste se podali samo zaradi mene v nevarnosti dolge morske vožnje?«

»Da, prišla sem samo zaradi vas.«

»No, svakinja, potem je pa to kar ljubezen!«

oblečene gospe s psi v naročjih. Vrag vedi, čemu ti psi tako prezirljivo gledajo človeka na cesti. Pes je vendar pes in ne more vrednotiti svojega blagostanja z mojim klavernim življenjem. Ampak, vruga, zakaj pa me tedaj tako gleda! Vsi psi ne gledajo tako, nekateri so celo ponižni in stiskajo repe med noge, kadar grem mimo njih.

Hodil sem po mestu. Ure so tekle bliskovito in se zgubliale v veseljstvo, jaz pa sem jo iskal, še sem jo iskal. Pogledal sem v bleščeče razsvetljene dvorane, kjer je bila godba, kjer je šumela

svila, in kjer so se penila draga francoska vina. Pogledal sem v razkošno opremljene kavarne in restavrate, kjer so sedeli ponosni ljudje, ki natakarjev niti ne pogledajo, ampak jim kar miže odrajtajo zapitek, ki ga trdo vržejo na podnos. Pogledal pa sem tudi v tista žalostna zabavišča, kjer se prodajajo dekleta, kjer stoje v strnjeni vrsti pred gledalci-kupci, s tistim strašnim smehom na ustnicah. Gledalci-kupci se reže, zbijajo spolzke šale in razgaljajo ta bedna gnila telesa do kosti. Stresel sem se in sem mislil, da utegne biti to

NEPRIJETNA RESNICA

»Ali nisem mar vaša najožja sorodnica?« je vprašala Mylady z naivnim naglasom.

»Seveda ste in celo moja edina dedinja!« je odvrnil lord ter jo ostro pogledal.

Njegove besede so jo zadele na pravo mesto. Stresla se je, kdo naj bi bil izdal njeno najskrivnejšo željo? Samo d'Artagnan, nihče drugil!

»Ne razumem vas,« je rekla počasi. »Prosim, povejte mi jasno, kaj mislite.«

»Kaj naj mislim?« je odgovoril lord dobrosrčno. »Saj ste rekli, da ste prišli na Angleško zaradi mene. Da morete biti v moji bližini. Imeli boste dovolj priložnosti za to. Vsak dan se bova videla in če bi vam kaj manjkalo, se bom potrudil, da vam takoj ustrezem. Povejte mi vendar, kako je vaš soprog — ne mislim svojega brata, ampak Francoza, s katerim ste se poročili — opremil vaše sobe. Skušal bom storiti tu natanko tako.«

veliko število golih teles, postavljenih na sejem, tudi znamenje časa.

Blodil sem dalje, nje pa nisem našel.

Križaril sem po ulicah, da sem časi utrujen obstal in počival. Tedaj sem videl tudi obris nočnih ljudi, plazečih se ob stenah, kjer so se skrivali tihi in komaj opazni; v globokih sencah ulic so se ustavljali, dvigali roke, kleli in grozili proti tistim razsvetljenim hišam, od koder se je čula godba. Teh skitalcev je bilo veliko, da bi me postalo strah, ko bi ne bil ves poln hrepenenja po njej.

Iskal sem jo tudi po cerkvah, ker sem

vedel, da rada moli. Z zlatom okrašene cerkve sem videl; zlati in srebrni sv. niki so stali na oltarjih in sem mislil: Zakaj trpiš, da grmadijo v tvoje hrame zlato in srebro, da te zasmehujejo in slepijo z zlatom, hoteč zakriti svojo malovernost, zunaj pa preklinjajo tvoje imetje tisoči, stotisoči tistih, zaradi katerih si trpel? Pa sem se spomnil, da ni dobro razglabljati o skrivnostih in sem šel, ne da bi jo našel.

Se bi te iskal, ko bi se mi nočno življenje ne odkrilo v vsej goloti Štirnajstletna dekleta sem srečaval, ustav-

TIGER V KLETKI

»Moj soprog na Francoskem?« je jecljala ter gledala lorda s široko odprtimi očmi.

»Da, seveda. Če ste na to pozabili, mu lahko pišem in poizvem od njega. Saj še živi.«

Mrzel pot je oblił njeno čelo.

»Vi se nemara šalite!« je rekla.

»Tako? Ali me smatrate za takega?« je vprašal lord in vstal.

»Ali naj vam mar rečem, da me žalite?« je nadaljevala ter tudi vstala.

»Jaz naj bi vas žalil!« je odgovoril

lord prezirljivo in se rahlo dotaknil s konci prstov njene leve rame.

Mylady je kriknila ter se zmuznila v kot sobe kakor ranjen tiger, ki se hoče pripraviti na skok.

»Mrmrajte, kolikor hočete!« je zaklical lord. »Če bi mi ne bil spomin na mojega brata tako svet, bi morali segniti pri živem telesu v državni ječi ali pa bi mogli biti dober plen mornarjem v Tyburnu. Jaz bom molčal, toda vi se morate mirno uživeti v svoje ujetništvo!«

Njala so me, me vabila s seboj ter mi za-
trjevala, da jih pošilja oče, ker nima
dela. Mislil sem, da počenjajo to iz po-
rednosti, pa sem videl, da so par kora-
kov za menoj naletela na spoštovanja
vrednega meščana, ki se je bedasto za-
režal in šel z eno izmed njih.

Spet sem v svoji sobi. Morda boš pri-
šla sama, — vrneš se, gotovo se vrneš,
moje hrepenenje te mora omeščati. Niti
legel ne bom, oblečen obsedim na po-
stelnjaku in te počakam.

Dani se, — ni je še; gotovo ne pride,
morda sploh nikoli več ne pride.

O IMENIH ALBANCEV I. KOSTIAL

Leta 1831. je Jakob Zupan v pesmi »Krajnez dolshen hrovatenja« (v »Krajnski Zibelizi« II, str. 40.) opisoval obseg vsega slovanskega ozemlja takole: »Od Skjaptrrov do Shamanov, od Kitaja do Udine. Hotel je povedati, da zavzemajo Slovani velikanski prostor: od laškega Vidma na zapadu do kitajske meje na vzhodu in od krajev, koder gospodujejo raznim plemenom šamani (čarovniki)* (na severu) do — prvega naroda na jugu, ki ni slovanski, in to so Škipetari! Očividno je Zupan to ime našel v kaki knjigi, pa si ga ni dobro zapomnil. Meje Slovanov je pa drugače dobro označil. — Leta 1832. je objavil Prešeren zoper Zupana namerjeno pesem »Ptujo-besedarjem« (v »Kr. Zhb.« III, str. 29); v njej ponavlja Zupanovo popačenko: »Is kotov vsih od Skjaptrrov do Shamanov tako, ko srake gnjesdo, vkup nosimo besede ptuje...« — Albanci sami sebe imenujejo Ščipatára, deželo pa Ščiponj. To se je prej izvajalo iz besede škiye = orel (torej »narod orlov, dežela orlov«); toda albanist Gustav Meyer je dognal, da je narodno in deželno ime izpeljano iz glagola ščipónj = razumem (to pa iz lat. excipio) — torej so Škipetari »tisti, ki domači jezik razumejo.« — Drugi narodi pa redkokdaj uporabljajo to ime. Najbolj razširjen je naziv Albanezi, slov. Albanci, francoski Albanais. V starem veku so bili med raznimi plemeni v Iliriji tudi Albani; njih pokrajina je bila Albania; ta naziv se je potlej prenesel na ves narod, oz. vso deželo. — V novi grščini se imenuje narod Alvanjštes in Arvanjštes, po premiku soglasnikov: Arnvanjštes — in iz te dialektične oblike so napravili Osmani »Arnaut«. Tudi ta (turški) naziv se v raznih jezikih precej uporablja; n. pr. srbohrv. Arnautin (poleg Arbanas iz nove grščine).

Ker živé Toski (južni Albanci) tudi v Epiru, so imenovali nekateri pisatelji albanščino epirotski jezik in Albance Epirote; tako n. pr. Blanchus 1635 (Dictionarium latino-epiroticum) in Rossi 1866—75 (Vocabolario ital-epirotico in Voc. epir.-italiano). Manj primeren je izraz pelasgicue (po Pelazgih), ki ga je rabil Reinhold 1855 (»Noctes pelasgicæ« — v deželi Toskov). —

Op.: Leta 1935 je priobčil Arnaut Luk Lukaj I. zvezek svojega alb.-sh. slovarja pod naslovom: »Fjaluer shqyp-srbohrvatiht. Rečnik arbanasko-srpskohrvatski« (v Beogradu). Shqyp (izgov. ščüp) je pridevnik k samostalniku Shqypetar (= Shqipetar);

* Napačno je trdil dr. K. Ozvald (»Naši kult. delavci v zrcalu Prešernovih poezij«, 1905, str. 70.), da so Šamani ljudstvo v sev. Aziji.

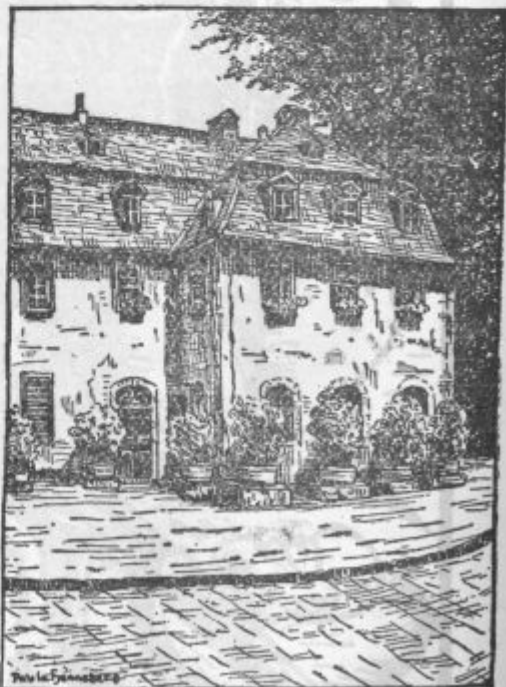
zato je dal Francoz Dozon l. 1870 svoji zanimivi knjigi (ki vsebuje tudi albanske pravljice v izvorniku) naslov: »Manuel de la langue chkiye ou albanaise.«

IZ LITERARNEGA SVETA

STRANI PREGLED

(g. VI. br. 1—4)

Z veliko zakasnitvijo je izšel ta obzornik za tuja slovstva, kolikor segajo v slovanske, zlasti jugoslovanske književnosti. Urejata ga v Beogradu vseučiliška profesorja M. Trivunac in M. Ibrovac. Ta je objavil članek o V. Hugoju, ki ga moramo ceniti posebno še zaradi spisa »Pour la Serbie«, naperjenega zoper turška zverstva nad balkanskimi Slovani (prtm. Stritar, Dun. elegije). Njegova pokojna žena je podala razpravo o židovsko-francoskem, danes najbolj čitanem književniku A. Mauroisu, s kratkim prevodom iz »Podnebja«. St. škerlj poroča o L. de Bosisu, antifašističnem junaku letalici in njegovi literarni ostalini. M. Trivunac nas seznanja s Herderjem, kjer bi na str. 70 kazalo zavriniti njegovo (Herderjevo) pretirano trditev o slovanski nebojevitosti. Med drugimi prispevki me zanima bibliografija prevodov iz romanskih književnosti v zagrebški »Zabavni biblioteki«: leposlovja je izdala 161 knjig od 106 piscev, med njimi nad 2 tretjini Francozov, dalje 31 italijanskih, 12 španskih in 2 portugalski iz Brazilije. Se-

Pavla Henneberg: Hiša gospe
STEINOVE v Weimarju

stavljač, M. Deanović, navaja v »Prikazih« Frankopanovo slovenitev G. Dandina, najstarejši slovanski prevod iz Moliéra.

Dalje »Enzyklopädie des Islam« (Leiden, 1935), t. j. zemljepisni, narodopisni in biografski rečnik muslimanskih plemen. Zastopani so torej: arabski, perzijski, turški in hindustanski jezik (»urdue«).

Ocenjen je Heuser-Sevket: Türkçe-Almanca Lügat (turško nemški besednjak), potem Jensenova Neupreische Grammatik, slovnica najprijetnejše govornice na vzhodu, itd.

Nekaj bi svetoval uredništvu: enotno ravnanje s tujimi imeni! Zdaj vidim na eni strani tri načela: Andre Moroa (nesklonljivo), Henri Masis-a (pol sklonljivo), Žana Prevo-a (vse sklonljivo). Mene žali, če piše B. Nogara v poročilu »Les Etrusques et leur civilisation«: Momie d' Agram, nam. de Zagreb (NRF. I. XII 1936, s. 1091). Jezi me polovičarstvo, ki ga uganjajo mnoge francoske smotre, n. pr. HEC (Hautes Etudes Commerciales) v posebni številki o Jugoslaviji, kjer si dovoljuje »hec,« da piše po naše Bitolj, a po svoje Nich. Resnim knjigam naj bo vzor René Pelletier, ki v debelem delu »Sarajevo« 1934 prvi upošteva jugoslov. pravopis in tiska: čaršija (ne tcharchiya). Obenem se upira srbskim transkripcijam: Mise (Musset), Diboa (Dubois) itd. Enako si je omissil diakritične pismenke mesečnik: The Booklist, a guide to new books (Chicago), i. dr.

A. D.

Hofman-Gotha: DELOPUST
(lesorez)

K N J I G E I N R E V I J E GUSTAV STRNIŠA, HARMONIKAR BINCĀK *)

Knjiga plodovitega pisca, namenjena mladini, obsega dva dela. Prvi popisuje Binčkovo življenje v rodni hrivovski koči, od koder po smrti staršev odpotuje deček s harmoniko v široki svet. Sreča mu je zdaj mila, zdaj zla. Gode na svatbi, v gostilni, pa pade v roke razbojnikom, katerim mora igrati. Ko ga hočejo rokomavhi uporabiti pri kraji, jim uide in obvesti bogataša, ki so ga mislili oropati. Bogati skopuh se želi izkazati hvaleznega in mlademu junaku zapustiti premoženje, toda prerani mrtvoud mu prekriža račun: fantič mora dalje s trebuhom za kruhom. Nekeč pristane na travniku aeroplan in izstopi pilot Milan, ki poprosi Binčka, naj pazi na letalo, dokler on ne popravi neznatne napake. Binček zleze v letalo in odleti s pilotom kot slepi potnik in v mestu ga odda privodnik zakoncem brez otrok v varstvo. Razbojniki so se hoteli maščevati nad fantkom, ker jih je izdal. Zvičajno so ga ujeli ter obodili na smrt z razčetverjenjem. On pa jim srečno zbeži, ko pridejo v zadnjem trenutku na pomoč orožniki. Ranjen je in se zdravi v bolnici, skupno z enim od razbojnikov. Ta ga unese, ko nekoliko okreva, deček pa se jn zopet izmakne in oglar ga pripelje v vreči k krušnim staršem.

Tu se konča prvi del, za mladino zanimivejši kot drugi, v katerem popisuje nadaljnjo rast mladega harmonikarja, poznejšega doktorja glasbe. Ob harmonikarskih tekmah spozna Binčkovo talent nekli profesor godbe, ga posinovi ter odgaja v svoji umeinosti. V teku dogodkov se pojavi mlad cigan, ki se tudi uči muzike in zvabi Binčka, da pobegneta k ciganom. Pa kmalu se Binček vrne in dokonča svoje študije. Romantično zgodbo, pisano v gladkem slogu, poživljajo sličice mojstra N. Pirnata.

A. D.

* Založba »Sidro« Ljubljana (Stožice),
Ilustriral Niko Pirnat.

Uredništvo je prejelo:

DR. TOMISLAV KOKORIČ: NARODNO JEDINSTVO SRBA, HRVATA, SLOVENACA I BUGARA, posmatrano sa historijskoga stanovišta. Sa dvema kartama. 1937. Tiskem Dr. Ed. Gréga a syna v Praze. Cena v Jugoslaviji 8 din, v Bolgariji 15 lev. Str. 52.

RAZORI, list za odraslo mladino. Leto V., št. 8. Številka, ki jo krasi na naslovni strani reprodukcija Tratnikove »Materine skrbi«, vsebuje med drugim: Tone Gaspari, Nedelja (odlomek); dr. Fr. Mišič, Pinož in kurica; P. Kunaver, Tvoj nahrbtnik in Bajalica. Nadaljuje se potopisno kramljanje inž. F. Lupše v prašumah na Malajskem polotoku, končuje se pa J. Baukarta

prispevek kakšen bo konec zemlje? »Razorje«, stanejo celoletno din 30.

ILLUSTRIRTE ZEITUNG LEIPZIG št. 4808 vsebuje med drugimi prispevki v sliki in besedi: Misel in smotri ljudskega muzeja, Romantika vožnje z zložljivim čolnom, človeške opice v monakovskem živalskem vrtu, Gorovja kot vrenski mejniki i. dr. Zvezek je kakor vedno bogato ilustriran »Illustrirte Zeitung« se naroča pri založbi J. J. Weber v Lipskem.

N A Š J E Z I K

PRESTA

Ta trdo pečeni kruh otrokom tako uga-ja, da njegove ime slišijo pri večernicah iz latinske popevke: Preste, fige za otroke, ki ob zid' se vlačijo... Pletersnik dostavlja pri besedi presta: iz nem. — Nekdo jo je tolmačil iz lat. preces (molitev), seveda brez uva zrnega. Pokojni Tomo Zupan, tako slišim od nekdanjih njegovih učencev, je videl izvor te postne jedi v začetku latinskih besed, običajnih ob omejenem času: Praesta guaesumus... šulek navaja v svojem slovarju pod Brezel: perec, peretac, kovrtanj. Poslednjo besedo izvajajo iz: kolo + vrteti (nekaj v kolobar sesukanega), Minervin leksikon 1936 pa navaja pri znački Perec: pecivo od isprepletanih kolobara poput unakrštenih ruku. Riječ nast. la od braccellum a ovo od lat. brachium = ruka. — Tudi Meyer-Lübke se drži te etimologije: it. braccia-tello da stnem. brezitella, novo nem. Brezel, vzh. franc. brestel, bretsels, pariško brechetel, A. D.

R A D I O

Da je dober sprejem televizije možen na razdaljo 200 km nam spričuje dejstvo, da se je posrečilo na 721 m visokem sudetskem Snežniku dobiti izredno dober sprejem slik, ki jih oddaja ultrakratki oddajalec v Berlinu z valovnimi dolžinama 6.772 m (slika) in 7.06 m (zvok). Ker je v vmesnih dolinskih krajih sprejem zelo slab, sledi, da se ultrakratki valovi ne širijo tako ko navadni valovi.

Po poročilih »Popular Wire-o-less« posnemamo, da grade v Vatikanu novo 50 kilovatno oddajno postajo, s katero bo mogoče v vsakem dnevnem času doseči zvezo z Daljnim vzhodom in z Ameriko. Ko bo novi oddajalec zgrajen, poleg ultrakratkih oddajalcev za zvok in slike, ki vežeta Vatikan s počitniško rezidenco Castel Gandolfo, bo imel Vatikan po štiri telefonske in telegrafске oddajalce.

K NAŠIM SLIKAN

»Narčinec: Kamora Ideal, Tomar 4.5, 25 cm, mal. št. 4 okt., nitrofolna 500 H.

TEHNIČNI OBZORNIK

Vztrajni poskusi Rusije, namerjeni vzpostaviti plovne ceste na severu Sibirije, to je ceste, ki bi preko Beringove ožine vezala Sever z Vzhodom, so vedli končno do zaželjenega uspeha. Po ureditvi 55 vremen-skih in lednih opazovališč in po zgradbi mnogih letališč za letala, ki jim bo edina naloga skrbeti za varnost ladjeplombe, upajo, da bo redni ladijski promet kmalu mogoč.

V poslednjih letih narašča proizvodnja električne energije na svetu v-ako leto za 4 odstotke. Tako je znašala lani 390 milijard kilovatnih ur. Glede proizvodnje posameznih dežel je na prvem mestu USA z 96, njej sledi Nemčija z 36, Rusija z 28, Anglija z 26, Kanada z 24, Francija s 17 in Italija z 14 milijardami kilovatnih ur. Vrednost te energije je zelo težko oceniti. Če računamo s ceno desetih par za kilovatno uro, dobimo že 39 milijard dinarjev.

Ceprav svetovna razstava v Parizu še ni otvorjena, je vendar že mednarodna pisarna za svetovne razstave v Bruslju določila, da se bo prihodnja razstava vršila v Rimu l. 1941.

Češkoslovaške državne železnice so uvedle na tako zvanih sportnih vlakih, ki vozijo med Prago in Sudeti »plesne vozovec«. Ti luksuzni vozovi so pritrjeni na izredno prožnih vzmeteh. V njih more hkrati zaplesati udobno 20 parov. Glasba za ples je reproducirana in z velikim zvočnikom primerno ojačena. (tma)

„PODOKNICA“

(Fr. Kirstein — izrezanka)

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Za lepo kožo

V pomladnem času je koža posebno hvaležna za dobro ravnanje. Kako bi bilo, če bi se za nekoliko tednov pri zajtrku odpovedali čaja in kave, pa bi si privoščili rajši sadnega soka? Tudi čaša kamiličnega čaja s ploščico citrone je zdrava. Pri vsakem obedu bi morali imeti na mizi tudi solato ali presno sadje. Če si umivaš obraz z milom, tedaj vzemi kakšno dobro mastno milo. Če koža ni preveč občutljiva, tedaj ji ne bo škodilo, če obraz pri obiranju dobro drgneš. Tkivo, ki leži pod kožo, bo takšno ravnanje sprejemalo s hvaležnostjo. md.

Ali je šport zdrav?

Nedvomno so športni ljudje po večini bolj zdravi nego tisti, ki čepijo vedno v sobah. Zato zahteva danes cela vrsta poklicev redno izvajanje kakršnegakoli sporta. Sport kot razvedrilo naj bo protiutež k večinoma enolični, pogostoma pa tudi nezdravi poklicni zaposlitvi. Drugače je s sportom, ki ga uganjajo zavoljo rekordnih uspehov. S številnimi natančnimi preiskavami teh poklicnih sportnikov so ugotovili vsakovrstne okvare mišic, kosti, zgibov in notranjih organov, kakršne poznamo drugače samo pri preveliki telesni porabi po napornem delu. Te okvare so ugotovili pri razmeroma mladih ljudeh. Kdor hoče uganjati tedaj sport preko navadne mere, naj se da najprvo temeljito preiskati po kakšnem zdravniku, sportnem specialistu.

dr.

Ed. Braun; CIRKUSKA SKUSNJA

Zakaj prepovedujejo zdravniki kajenje?

Marsikateri nepoboljšljivi kadilec se pritožuje, da mu je zdravnik prepovedal kajenje. Mnogi sploh ne verjamejo, da je nikotin škodljiv. Opazovali pa so, da se srčne bolezni v zadnjih desetletjih strahotno množijo in mnogi moške umrejo v starosti 50 do 60 let nenadne srčne smrti. Mnogi raziskovalci menijo, da je tega kriva prevelika zloraba s tobakom, saj se je kajenje po svetovni vojni zelo razširilo. Dokazano je, da pospešuje zloraba z nikotinom arteriosklerozo, predvsem pa usedanje apana v žilju okrog srca. Poapnjenje tega žilja povzroča srčno bolezen, ki se javlja z daljšimi ali krajšimi tesnobnimi občutki in prehodnimi dihalnimi težavami. Če je kajenje krivo teh pojavov, tedaj ti po nekaj časa nikotinske zadržnosti večinoma hitro preminejo, seveda če ni postala okvara že vse prehuda. All gre za zlorabo kajenja, to je mogoče določiti le od primera do primera. Nekateri prenesejo pač več, drugi manj. Kajenje tobaka, ki vsebuje manj nikotina, je seveda sorazmerno manj škodljivo. zdr.

PRAKTIČNE NOVOTE

Zvonec za sir

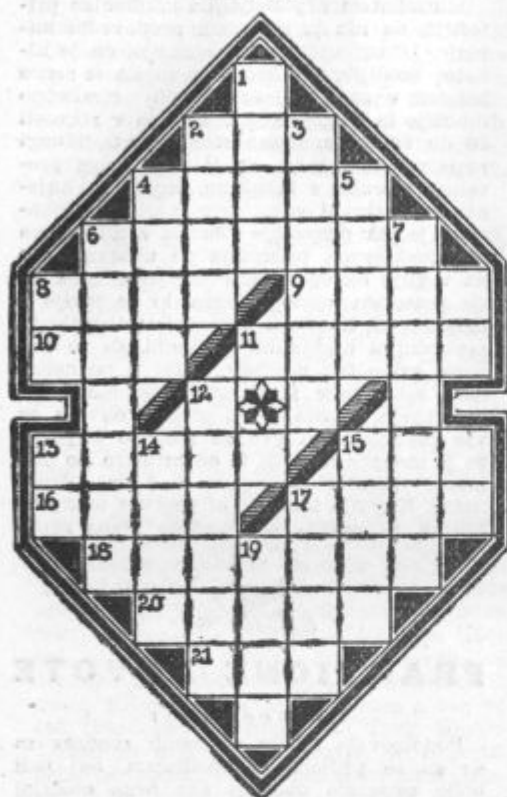
Podolgovate oblike modernih zvoncev za sir so se priljubile gospodinjstvom. Saj tudi boljše ustrezajo oblikam sira nego običajni okrogli zvoncei. Zvonec iz kamenjane pa ima poleg podolgovate oblike še druge prednosti. Ker je izdelan iz kamenjane slonokošče

ne barve in ima tudi prijem iz istega tvorniva, učinkuje zelo odlično. Nova je narezna ploskev. Ta ni kakor pri dosedanjih izsledkih obdana okrog in okrog od bolj ali manj visokega roba, temveč leži malo nagnjeno in nima spredaj nobenega roba, tako da je mogoče sir rezati brez težave. Ker je ploskev nagnjena nazaj in ima zadaj rob, mehke vrste sira ne morejo oddrčati. Nadaljnja prednost je pokrov, ki se samo pokonci postavi in ga ni treba eneti. V tej legi stoji pokrov sam. S tem je odpadla neprijetnost, da bi se z odloženimi zvoncei, ki se jim robov drže ostanki sira, mazal namizni pet,

K R I Ž A L J K A

Crasus

Vodoravno: 1. protivni veznik, 2. nemška oblika za pariškega grofa Eudesa ali Odonu, 4. žensko ime v spisu Paula Leppina »— und Eisse« (Prager Presse 25. V. 1929), 6. sol vinske kisline (po lat. tár-tarum), 8. položaj, 9. kebel, keblica, vedro, 10. neka papiga 11. pleme na španskem, ki ga je bratomorna vojna hudo prizadela, 13. gl. mesto in depart. v zap. Boliviji, 15. organ vida, 16. oblika glagola »nesti«, 17. bilo je (lat.), tudi slov. priimek, skróčen iz Erhart, 18. mrak + lučaj, 20. abesinska visoka planota južno od jezera Tana (omenja jo Marcel Griaule, Les flambeurs d'hommes, 1934, str. 177), 21. ide (češko).

Navpik: 1. običaj (srb. turško dubleta za »adate«), 2. zemeljska rumenica ali ohra, 3. boj (hrv. od »okršitje«), 4. staroislandska pripoved (prim. nem. Sage), 5. Sas, Saksonec, 6. tri bi (lat. od »terere«), 7. takšen + velikook, 8. ženski spolnik v roman. jeziki, 12. utrjeni del mnogih ruskih mest, najstarejši del Moskve, 13. oseb-

ni zalme, 14. obrabljena (franc. od (user«) 15. rob gozda (franc.), 17. ljubi jih! (franc. fonetično za aime-les!), 19. pevec ali aed v franc. pisavi. — Pripomba. Vodoravne vrstice 1, 2, 4, 6, 10, 13, 15; 18; 20 pa navpične 6 in 7 so obratnice ali palindromi, t. j. se v obe smeri enako čitajo.

Za pravilno rešitev razpisujemo nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati (pravilno frankirane ter ne na izrezkih!) na uredništvo »Življenja in svet« najkasneje do 23. t. m.

Z A B I S T R E G L A V E

Rešitev k št. 320

(Odkod noč?)

Ta lastnost svetlobe je njeno premo gibanje.

Rešitev k št. 321

(Prt iz petih prtičev)

Štiri izmed petih prtičev razrežemo tako, da gre rez od enega ogla proti sredini nasprotni strani. Tako dobimo osem kosov blaga, ki jih na lahek način razporedimo okrog petega prtiča.

Rešitev problema 202

1. e2—e4 (grozi 2. e×d7, T×d5; 3. Sd4 mat in oprostitev kmeta d5), d5—d4. 2. e5—e6 Lg6—e8 (parira grožnjo Dd7 mat.) 3. Sc8—a7 mat.

CUDO V ZIBELKI
(H. Ost — Izrezanka)

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ST. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR — TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4,— po raznašalcih dostavljena Din 5,—